

Boekbesprekingen

J. van Bergeyk, e.a.: *Jong gedaan – oud geleerd*, Malmberg, 's-Hertogenbosch, 1978, 272 pag., ISBN 90.208.1153.3.

Onder bovenstaande aardige titel heeft een redactiecommissie bestaande uit J. van Bergeyk, W. Luypen, N. Nieuwenhuis en G. Wielenga een vriendenboek samengesteld dat Prof. Prins is aangeboden bij zijn afscheid als hoogleraar te Wageningen, tevens de beëindiging van zijn ambtelijke loopbaan op het gebied van opvoeding en onderwijs. De toevoeging van het woord 'ambtelijk' is m.i. zeer terzake; iedereen die Prins kent weet dat zijn pedagogische carrière niet begon toen hij tot de eer der professorale altaren verheven werd en derhalve ook niet eindigt met zijn emeritaat. Zoals Stellwag in haar bijdrage aan deze bundel zegt: 'Samen de weg vervolgen. Wat een aantrekkelijk perspectief voor ons, je vrienden.' (Agologica, pag. 254).

De redactiecommissie omschrijft haar goed verzorgd, respectabel werkstuk als een erebundel met artikelen van diverse thematiek, vormgeving en toonzetting; niet ongebruikelijk bij publicaties die ontstaan bij een gelegenheid als deze. Men heeft afgezien van een bepaalde rubricering van de 25 bijdragen met als argument dat het veelkleurige en caleidoscopische van de artikelen juist typerend is voor de mens Prins. De redenering dunkt me valide voor een redactiecommissie; de niet geheel benijdenswaardige recensent die bezwaarlijk 25 artikelen elk voor zich kan bespreken, zal echter tot een zekere groepering moeten komen. Als indelingscriterium heb ik gekozen de inhoud van de respectieve bijdragen.

Vanuit dit gezichtspunt ziet men dat een aantal artikelen zich bezig houdt met een thema dat Prins' bijzondere aandacht heeft, nl. (onderwijs in) ontwikkelingslanden. Voorbeelden (v.d. Bor, *Onderwijs en toekomstverwachting op St. Eustatius* – v. Leent, *Over antipoden* – Mevrouw Prins, *Waarheen dushi Papiamentu?* – J. Prins, *Het boze oog* – Sprockel, *De prins van de Nederlandse*

Antillen – Veenstra, *Oaseschooltjes en nog wat*.

Daarnaast laat zich een serie bijdragen groeperen onder het hoofd: kernproblemen van opvoeding en onderwijs. Bijvoorbeeld: Boerwinkel, *Over vorming en vormgeving* – Bijl, *Kohnstamm over begrijpen en verklaren* – v. Hulst, *Het begrip vrijheid als pedagogische categorie* – Koning, *Alternatieve didactiek* – Langeveld, *Gevoel van eigen waarde en verantwoordelijkheid* – Luypen, *Afscheid van het absolutisme van het weten en willen* – Nieuwenhuis, *Cultuur en taal* – Noordam, *Volvwassenheid, vroeger en nu* – Noordzij, *De School: terug van weggeweest* – Prins-Booy en K. Prins, *Problemen van het kind rond school en gezin* – Wielenga, *Research als afgod*.

Zowel in Rotterdam als in Wageningen heeft Prins zich aan de opleiding van docenten gewijd. In dat kader kan men artikelen plaatsen als: Defares, *Het gedrag van de onderwijzer en de onderlinge verhouding van leerlingen in een klas* – Kruk, *Het professioneel leraarschap, beroeps-ethiek en een beroepscode* – Leeuwis, *Leerzin of weerzin?*

Wat men zou kunnen noemen macroproblemen komen aan de orde in: Drilmsa, *Wat vinden de pedagogen ervan?* – v. Gelder, *Over het handelen in een pluriforme samenleving* – de Hoop, *Recent Court decisions and special educational thinking in the USA*.

Naar het voorwoord wil de veelkleurigheid van de artikelen een afspiegeling zijn van de 'beminnelijke genuanceerdheid en kleur' (pag. 3) van de persoon Prins. Als zodanig treedt hij naar voren in van Bergeyk's levensschets: *Momenten in een levensloop*, een waardige opening van een interessant vriendenboek dat getuigt van veel liefde, bewondering en waardering voor collega Prins, die nu de 'gemeriteerde vrijheid' (pag. 251) gekregen heeft die hij dubbel en dwars verdient.

J. H. G. I. Giesbers.

R. Dolné, *Projectonderwijs*, Stafleu, Leiden, 1977, pag. 132, ISBN 9060 141121. Het boek maakt deel uit van de reeks Nederlandse Bibliotheek voor Onderwijskunde. Deze reeks is inmiddels overgedragen aan Wolters-Noordhoff.

Dit boek geeft zowel op theoretisch als praktisch niveau goede aanknopingspunten voor docenten die willen experimenteren met projectonderwijs in het voortgezet onderwijs. Dolné wil hiermee een bijdrage leveren tot de gedachtenvorming over nieuwe onderwijsvormen die meer aansluiten bij de uitgangspunten van de contourenno-

ta, zoals centraal stellen van de leerling, medeverantwoordelijkheid, zelfwerkzaamheid, participatie. Hij ziet dan vooral mogelijkheden voor projectgericht onderwijs in de middenschoolexperimenten. Het centrale uitgangspunt voor onderwijsvernieuwing is voor Dolné het bewerkstelligen van optimale groei van leerlingen en leraren. Hiermee

kiest hij voor de benadering van de humanistische psychologie. Hij maakt een duidelijk voorbehoud n.l. dat dit boek informatie geeft om met projectonderwijs aan de slag te gaan. Het is geen handleiding voor projectonderwijs.

In dit boek gaat Dolné in op de relatie projectonderwijs en pedagogische uitgangspunten en didactische principes van onderwijsvernieuwers als P. Peterson, Dewey, Freinet etc. Bij deze onderwijskundigen staan de principes samenwerking, activiteit en leefwereld centraal. De hernieuwde aandacht voor projectonderwijs is enerzijds te herleiden tot bepaalde opvattingen over menswording vanuit de humanistische psychologie en anderzijds te herleiden tot de links-radicalen maatschappijkritische beweging, die hebben geleid tot het studentenprotest in 1968 aldus Dolné. De rechtvaardiging van projectonderwijs als een betere onderwijsmethode ziet Dolné in het antwoord dat projectonderwijs kan geven op de bezwaren van het traditionele onderwijs. Deze bezwaren richten zich in hoofdzaak op de kloof tussen de eigen leefwereld en de geleerde leefwereld. Dit werkt demotiverend. Ook is het competitieelement een belangrijk kritiekpunt op het traditioneel onderwijs. Het antwoord dat projectonderwijs zou kunnen geven op deze kritiekpunten ligt besloten in de pedagogisch-didactische argumenten, gebaseerd op de uitgangspunten van de humanistische psychologie en de sociaal-maatschappelijke argumenten gebaseerd op maatschappij-kritische theorieën. Dolné omschrijft projectonderwijs in termen van emancipatorisch onderwijs, als een radicaal andere onderwijsvorm. Centraal staat hierin het werken in zelfgekozen groepen, aan zelfgekozen problemen, waarbij aansluiting gezocht moet worden bij de eigen leefwereld en ervaringswereld van de leerling, met nadruk op eigen verantwoordelijkheid. De pedagogisch-didactische argumenten hebben volgens Dolné betrekking op integratie van vakken, leerwereld, ervaringswereld, betere begripvorming bij de leerling, praktijkgerichtheid en aandacht voor persoonlijke groei. Bij de sociaal-maatschappelijke argumenten staat het ervaringsleren centraal. Verder is ook hier belangrijk aandacht voor de leefwereld van het kind, toepassing van sociale vaardigheden, taalverbetering door groepsdiscussie en tenslotte maatschappelijk relevant onderwijs.

In het tweede gedeelte gaat Dolné in op de theorie en de praktijk van het projectonderwijs. In dit gedeelte geeft Dolné praktische aanwijzingen waar men op moet letten als men met projectonderwijs wil gaan werken. Dolné waarschuwt hier de docenten die aan projectonderwijs willen beginnen dat het van groot belang is dat de docent zelf volledig achter het principe van projectonderwijs staat, aangezien de taken en problemen waar men voor komt te staan niet gering zijn. Dolné noemt vier taken waar men voor komt te staan bij invoering van projectonderwijs: 1. de wijze waarop je de leerlingen inschakelt, 2. de keuze van het thema, 3. de organisatie en 4. de begeleiding. De problemen waar Dolné op wijst (p. 45 e.v.) hebben veelal betrekking op het niet accepteren van projectonderwijs als een legitieme onderwijsvorm door collega's en door de organisatie. De argumenten die hierbij worden gehanteerd hebben vaak betrekking op opmerkingen als: leerlingen

moeten iets leren, ze moeten examens doen, het is altijd uitstekend gegaan met het onderwijs. Daarbij wordt in projectonderwijs minder waarde gehecht aan schoolboeken. Dit stuit vaak op grote weerstanden bij anderen, collega's en ouders. Dit is een belangrijk punt, aangezien men vaak hulp nodig heeft van andere leerkrachten voor informatie over bepaalde vakmatige aspecten van een bepaald thema. Een volgend probleem is het feit dat het onderwijs niet in een bepaalde vaste ruimte plaats vindt/kan vinden. Van belang is anderen niet te storen in het onderwijs.

In het slothoofdstuk gaat Dolné in op de mogelijkheden en consequenties van projectonderwijs en mogelijke toekomstige ontwikkelingen. Hij stelt hier dat beginnen met projectwerk in het voortgezet onderwijs vaak éénmanswerk is, met alle problemen van dien. Hij geeft dan een aantal suggesties die de kans van slagen kunnen vergroten, namelijk beperking van het aantal klassen, je vooral richten op brugklassen, een overzichtelijk onderwerp kiezen, kortlopende projecten nemen, je richten op het aanleren van een beperkt aantal vaardigheden. Ten aanzien van de toekomstige ontwikkelingen stelt Dolné dat op organisatieniveau aan een groot aantal voorwaarden moet worden voldaan, zoals bijvoorbeeld het activeren van participatie van alle bij het onderwijs betrokkenen, het instellen van werkgroepen in plaats van klassen en leerjaren, het afschaffen van het traditionele lesrooster, geen 'zitten blijven' en 'afnemen van eindexamens'. Op het niveau van het onderwijsprogramma zal het thema aan moeten sluiten bij de concrete ervaringswereld van de leerling en tevens moet de nadruk liggen op de persoonlijke groei van de leerling. Wil men met projectonderwijs gaan werken, dan is het noodzakelijk dat deze vorm van onderwijs ook tot uitdrukking komt in het onderwijsprogramma van de lerarenopleidingen.

Het nut van dit boek blijkt enerzijds uit de theoretische aanknopingspunten die Dolné geeft, geformuleerd in termen van ambities. Het is n.l. wel belangrijk om toch enige notie te hebben waarover men spreekt als men de term projectonderwijs hanteert. Anderzijds geeft Dolné praktische aanwijzingen, waar je op moet letten als je met projectonderwijs beginnen wilt.

Zoals we hebben gezien hanteert Dolné een omschrijving van projectonderwijs, waaraan een tweetal uitgangspunten ten grondslag liggen; één vanuit de humanistische psychologie en één vanuit de maatschappij-kritische theorie. Echter de definitie wordt toch sterk bepaald door de maatschappij-kritische theorie, terwijl Dolné zich in de uitwerking en consequentie van het projectonderwijs sterk baseert op de uitgangspunten van de humanistische psychologie. Dit blijkt ook uit het feit dat de maatschappelijke aspecten van projectonderwijs weinig of niet aan de orde worden gesteld. Zo hangt de term maatschappelijke relevantie er als een versiering bij, terwijl dit aspect juist een van de centrale richtinggevende aspecten is van projectonderwijs. Ook maakt Dolné in dit boek niet duidelijk wat hij bedoeld met probleemgericht – in relatie tot themagericht onderwijs. Juist in het hoger onderwijs is dit een belangrijk onderscheid (zie L. Wouters, Tussentverslag, Amsterdam 1977, I.W.A.).

Juist de relatie tussen de preferenties en ambities, vanuit de maatschappij-kritische theorie en de pedagogisch-didactische opbouw van het onderwijsleerproces maakt projectonderwijs tot een radicaal ander onderwijs. De wijze waarop deze relatie gelegd kan worden, wordt niet goed duidelijk in het boek van Dolné. Dit ondanks het feit dat hij kan bogen op eigen praktijkervaring. Wellicht is dit te wijten aan de randvoorwaarden waarbinnen hij heeft

moeten opereren.

Interessant zou zijn geweest wanneer Dolné uitvoeriger op de druk van de randvoorwaarden was ingegaan. Het zijn namelijk de externe omstandigheden waardoor een geheel van preferenties en ambities over onderwijs gerealiseerd kunnen worden tot projectonderwijs.

H. Kleijer

Pen J. en Tinbergen J.; *Naar een rechtvaardiger inkomensverdeling*, Elsevier, Amsterdam/Brussel, 1977, 210 blz., ISBN f 24,50

De relatie tussen onderwijs en economie wordt de laatste tijd weer duidelijker zichtbaar. In het complexe 'ekonomendebat' wordt van bepaalde zijde aangedrongen op socialisatie van de vraag, hetgeen onder meer enige werkgelegenheid in de onderwijssector kan opleveren. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid pleit in een recent rapport met name voor het creëren van werkgelegenheid in de kwartaire sector der niet-kommerciële diensten. Anderen vestigen de aandacht op verschillen tussen de primaire, de sekundaire en de tertiäre inkomensverdeling.: Halberstadt/Van der Kam en het Sociaal Cultureel Planbureau in de studie 'Profijt van de overheid (De verdeling van overheidsuitgaven voor volksgezondheid en onderwijs)'. Ook wordt van meerdere kanten gewezen op de wenselijkheid arbeidsplaatsen te scheppen door de top van de salarisstructuur van het overheidspersoneel (inklusief onderwijsgeevenden) iets af te vlakken, hetgeen in sommige gevallen vrij felle reacties van kategoriale bonden uitlokt, bijvoorbeeld van het N.G.L.

De auteurs hebben voor de inhoud van de hier te bespreken studie met name geput uit twee eerder verschenen publikaties. *Income distribution: analyses and policies*, Amsterdam, 1975 (van Tinbergen) en *Income distribution*, London, 1971/1974, (van Pen). Het boek van Tinbergen werd reeds door ons besproken (*Pedagogische Studiën* 1976, blz. 141/142). De onderhavige 'wat toegankelijk editie in de Nederlandse taal' is bestemd 'voor een brede lezerskring, die niet alleen uit economen bestaat'. Voor mensen in de onderwijssector wordt ons inziens belangwekkende informatie geboden, vooral ook door de brede, ten dele interdisciplinaire en normatieve benadering van de actuele problematiek der inkomensverdeling.

Het eerste hoofdstuk handelt over maatstaven, feiten en normen. Tevens worden een reeks begrippen geïntroduceerd; in de volgende hoofdstukken worden deze nader toegelicht en nog in aantal uitgebreid. In het tweede hoofdstuk gaat Tinbergen in op: de theorie van vraag en aanbod, de relatie tussen technologische ontwikkeling en onderwijs, de begrippen nut en rechtvaardigheid, alsmede het begrip optimale verdeling. Vervolgens behandelt Pen de kapitaalinkomens, wederom zowel feitelijk en normatief als theoretisch. In het vierde hoofdstuk schetsen de auteurs toekomstige ontwikkelingen en worden een aantal suggesties voor het beleid geformuleerd. Ook hier ontbreken cijfermateriaal en het normatieve element niet.

Pen en Tinbergen gaan uit van de grondgedachte, dat lonen en salarissen vergaand kunnen worden genivelleerd als de schaarste-verhoudingen op de arbeidsmarkt veranderen. Dit impliceert in hun gedachtengang, dat ongelijke mensen met ongelijke capaciteiten toch – via het marktmechanisme – min of meer hetzelfde kunnen verdienen. Schaarste-premies dienen door beleid te worden afgeslepen. Een tweede kernthema vormt het begrip rechtvaardigheid. De schrijvers betrekken ten opzichte van dit begrip een egalitair standpunt: rechtvaardig is huns inziens dat sociale groepen, globaal genomen, een gelijke behoefte-bevrediging (welzijn) weten te bereiken. Dit impliceert zekere compensaties. Naast een rechtvaardige inkomensverdeling wordt een optimale verdeling onderscheiden, die de eerstgenoemde als het ware vanuit de praktijk corrigeert. Gepleit wordt voor: een algemene invoering van werkclassificaties, onderzoek naar menselijk geluk en nader onderzoek betreffende de aanleg – milieu problematiek.

De auteurs constateren, dat de inkomensregulering in ons land sinds 1938 sterk is voortgeschreden (anderen betwijfelen dit!). Ook hun visie op de toekomst is wat de spreiding van inkomen betreft optimistisch. De race tussen onderwijs (aanbod) en technologische ontwikkeling (vraag) is volgens hen blijkens de nivellering namelijk gewonnen door het onderwijs. Verwacht wordt, dat dit zo zal blijven.

In hoofdstuk vier worden een aantal suggesties voor het beleid-op-korte-termijn opgesomd om tot een rechtvaardiger inkomensverdeling te geraken. Het meeste gewicht kennen de auteurs toe aan het verhogen van het aanbod door onderwijs. Aan het uitoefenen van macht wordt vergeleken met de doorslaggevend schaarste-verhoudingen slechts een aanvullende betekenis toegekend. Wenselijk achten zij met name: een loonbeheersing door de overheid op strategische punten en werkclassificatie of functie-analyse voor alle functies. Zo kunnen institutionele starheden en pressiegroepen waarschijnlijk het meest effectief worden bestreden. Op nivellering gerichte macht en de markt ondersteunen elkaar! In de toelichting op nog drie categorieën suggesties wordt onder andere de betekenis van de V.A.D. gerelativeerd; een mentaliteitsverandering wenselijk geacht opdat uitkeringen op ruimere schaal mogelijk worden, en – althans voorlopig nog academisch – een heffing op menselijke talenten bepleit.

Het aandeel van de faktor arbeid van het nationaal

inkomen is de laatste tijd volgens de auteurs te zeer gestegen en wel ten koste van het aandeel van de faktor kapitaal. Aan '(neo-)marxisten' wordt verweten, dat ze dit te weinig (willen) zien: 'de produktie is kapitalistischer geworden en de verdeling laboristischer' en 'het menselijk kapitaal buit de mensen uit'.

De normatieve en subjectieve elementen die het boek in ruime mate bevat prikkelen tot discussie. Dit geldt zeer zeker ook voor tal van gemaakte veronderstellingen, die soms vrij neo-klassiek van aard zijn; ook het gebruik van bepaald cijfermateriaal leent zich waarschijnlijk voor enige

kritiek. Zo zullen onderwijsekonomen en vooral arbeidsekonomen ons inziens in het algemeen wat moeite hebben met het vrij zware accent dat op het begrip schaarste en de faktor onderwijs valt (vele andere factoren hebben invloed op inkomensverschillen!) Ook lijkt het beeld van de race tussen onderwijs en technologie de werkelijkheid niet geheel recht te doen. Dit alles neemt niet weg, dat de studie van de twee bekende niet-enge-ekonomen nuttige lectuur is voor sociale wetenschappers en allen die betrokken zijn bij de onderwijssector.

M. Santema

Tohidipur, M. (red.); *Politische Ökonomie des Bildungswesens* (Überetzung der englischen und amerikanischen Beiträge von Barbara Lindemann), Beltz Verlag, Weinheim/Basel 1974, 436 pag., DM. 35,65

De redakteur heeft deze reader voorzien van een uitstekende, beknopte inleiding (42 pag.). Hij adstrueert de noodzaak van een politieke ekonomie van het schoolwezen vanuit een tekortschieten van de burgerlijke onderwijs-ekonomie. Deze verontachtzaamt volgens hem de analyse van de wisselwerking tussen onderwijs en ekonomisch-technologische ontwikkeling, alsmede de politiek-ekonomische analyse van het maatschappelijk georganiseerde 'Bildung- und Ausbildungssystem'. Kortom ze graaft niet diep genoeg.

De bundel beoogt een bijdrage te leveren tot de politieke ekonomie van het schoolwezen. Bij de samenstelling zijn twee kriteria gehanteerd: in de eerste plaats moeten de teksten informatie verschaffen over de ontwikkeling en de huidige stand van de methoden betreffende het onderzoek van het verband tussen ekonomie en onderwijs, in de tweede plaats dient het geheel te bestaan uit politiek-ekonomische analyses en kritische werken die prikkelen tot nadenken over de burgerlijke onderwijs-ekonomie, onderwijspolitieke beslissingen en de structuur van het schoolwezen resp. de kwalifikatie-voortbrengende instellingen. Opgenomen zijn bijdragen van o.a. Schultz, Hüfner, Bowles, Jensen, Widmaier, Altvater, Gintis, West, Huiskens, Offe, Husén, en Baethge. Ze zijn geordend in vier rubrieken: Theoretische und empirisch-statistische Ansätze zur Bildungsökonomie; Modelle, Methodik, Statistik; Ansätze einer politischen Ökonomie der Bildungsproduktion; Zur Kritik der Bürgerlichen Bildungsökonomie und herrschender Bildungspolitik.

De reeds als zeer waardevol bestempelde inleiding 'Economische groei, onderwijs en Herrschaft' bestaat uit vijf onderdelen: ekonomische groei als politiek doel; de technische vooruitgang; onderwijs als ekonomische groei-faktor; ekonomische- en onderwijspolitieke activiteiten van de staat voor een efficiënte groeipolitiek; Bildung, Ausbildung, onderzoek en politiek-ekonomische Herrschaftsbelangen.

In de eerste twee paragrafen beschrijft de auteur de voorgeschiedenis van de onderwijs-ekonomie in meer enge zin (van klassieke ekonomie via Keynes en Harrod/Domar naar een meer voldragen neo-klassieke groeitheorie). Op

een gegeven moment ontstaat meer belangstelling voor geïnduceerde technische vooruitgang en komt een derde faktor naast arbeid en kapitaal meer in de picture. Met deze 'residual approach' en de introductie van het begrip 'human capital' aanschouwt de burgerlijke onderwijs-ekonomie als relatief zelfstandige deeldiscipline het levenslicht. Op blz. 30 stelt Tohidipur dat onderwijs en technologische kennis geïncorporeerd in de faktor arbeid ('human capital') een sekundaire produktie-faktor vormen, die geëffektueerd wordt door het veranderen van de kwalifikatie-structuur van de faktor arbeid en die de dynamiek en effectiviteit van het reproductieproces beslissend beïnvloedt. Er wordt in dit verband gewezen op een ons niet geheel heldere diskussie in het (neo-)marxistische kamp tussen Maier en Rosdolsky enerzijds en Altvater en Huiskens anderzijds over de vraag of gekwalificeerde arbeid (indirekt onderwijs) de (meer-)waarde in takt laat of zelfs nog vergroot; we hebben hier te maken met het zg. reductieprobleem (hier valt ook te denken aan de inbreng van Janossy, M.S.). Eerstgenoemden zijn hier wat minder orthodox in de marxistische leer dan Altvater en Huiskens.

In paragraaf vier worden we indringend gewezen op de in omvang en intensiteit toenemende activiteiten van de overheid m.b.t. het onderwijs dat een belangrijker onderdeel wordt van de infrastructuur. De onderwijspolitiek gaat steeds meer deel uitmaken van de algehele tewerkstellings- en ekonomische politiek. Hoofddoel is in een overwegend kapitalistisch stelsel de 'Verwertung' van het kapitaal. Ook in de slotparagraaf waar de relatie tussen onderwijs en Herrschaftsinteressen centraal staat, wijst de schrijver op de toenemende en verwijderde invloed van de staat op zowel de externe als de interne vormgeving van het schoolwezen, bijv. via leerplanonderzoek.

De (neo-)marxistische visie van Tohidipur is wat minder schematisch dan bij aanhangers van deze stroming soms het geval is, hetgeen de inleiding ons inziens ten goede komt. De hele opzet van de reader ademt trouwens überhaupt een vrij open houding.

M. Santema

Losbladig Onderwijskundig Lexicon, Samson, Alphen aan den Rijn - Brussel, 1977, f 64,- ISBN 90.6500.341 X.

Het belangrijkste argument voor losbladige publikaties is dat zij - beter dan vastbladige boeken - in staat zijn om nieuwe ontwikkelingen op de voet te volgen. Blijkens de ondertitel richt het LOL zich op training, onderwijs en vorming, een drietal terreinen waarop bij-de-tijdse informatie zeer welkom is. Om hun belangrijkste doelstelling goed te realiseren moeten losbladige publikaties echter aan twee voorwaarden voldoen: de redactie moet alert zijn en een goed gevoel hebben voor wat echt belangrijk is in de stroom van nieuwe informatie - de aanvullingen moeten geregeld verschijnen zodat de losbladige publikatie werkelijk up-to-date blijft.

De redactie van het LOL bestaat uit: H. Creemers (Groningen), P. Drenth (Amsterdam), D. Kallen (Amsterdam), P. Span (Utrecht), R. Vandenbergh (Leuven), F. Wielemans (Leuven), met C. v. Parreren (Utrecht) als adviseur, een m.i. hooggekwalificeerd gezelschap dat nuimschoots in staat is om aan bovengenoemde eerste voorwaarde te voldoen. De bedoeling is dat ca. drie maal per jaar een nieuwe supplement verschijnt tegen de geldende paginaprijs. Het hier besproken exemplaar van het LOL is d.m.v. vier aanvullingen bijgewerkt tot februari 1978; wanneer dit tempo wordt volgehouden is het gevaar van verouderen miniem en wordt ook aan de tweede voorwaarde voldaan. De doelgroep op wie het LOL zich richt is heterogeen en bestaat uit Nederlandse en Belgische (aanstaande) onderwijsgeevenden in school, vormingswerk en bedrijf, betrokkenen bij het onderwijsbeleid en onderwijsonderzoekers. De bedoeling van dit naslagwerk is om aan deze groepen een zowel structureel als inhoudelijk overzicht te bieden van het primair, secundair en tertiair onderwijs.

In de huidige vorm kent het LOL 14 rubrieken: Psychologie van de ontwikkeling, het leren en het onderwijzen (Span), Scholingsgebieden (Vandenbergh), Didactisch handelen (Vandenbergh), Curriculumontwikkeling (Creemers), Differentiatie en individualisering in het onderwijs (Vandenbergh), Onderwijsmeetkunde (Drenth), Onderwijsmedia: technische aspecten (Drenth), Onderwijsbegeleiding (Vandenbergh), Schoolbeheer/beheer (Creemers), Leren buiten de school (Kallen), Onderwijsvisies (Wielemans), Onderwijsstelsels (Wie-

mans), Buitengewoon Onderwijs (Creemers), Onderwijsbeleid (Wielemans). Elke rubriek is onderverdeeld in subrubrieken, bijv. Didactisch handelen bestaat uit Didactische Werkvormen (Knoers en Lowijck), Analyse van didactisch handelen (nog niet verschenen), Sociaal Klimaat in de klas (nog niet verschenen), Optimalisering van didactisch handelen (Lowijck en Tistaert). De subrubrieken worden besloten met een korte literatuuroppgave; te zijner tijd zal aan het lexicon een trefwoordenregister worden toegevoegd.

De zeer brede opzet van dit werk en het feit dat nog geen van de rubrieken volledig is maakt m.i. een recensie in de strikte zin van het woord onmogelijk. Men kan en mag geen (relatief) definitief oordeel uitspreken over een publikatie die nog volop in ontwikkeling is. Wel kan men trachten een voorlopig antwoord te geven op de vraag: Wat biedt dit lexicon aan de doelgroep (zie boven) tot wie het zich richt? Wanneer men deze vraag tot evaluatiecriterium maakt dan kan het totaal oordeel zeker positief zijn. Men betrekke bij dit oordeel - naast het voor de hand liggende gegeven dat de deskundigheid en affiniteit van ondergetekende niet even groot is m.b.t. alle rubrieken - het feit dat zowel doelgroep als informatie-aanbod heterogeen is. (In de hier besproken uitgave leveren ca. 20 verschillende auteurs ca. 37 verschillende bijdragen). Voorts: niet elk artikel kan even relevant zijn voor elk lid van de doelgroep. Een artikel over betrouwbaarheid en validiteit in het kader van toets- en testtheorie heeft uiteraard een totaal andere informatieve waarde naargelang het door een docent of een onderzoeker gelezen wordt. Ziet men van dit onvermijdelijk probleem af dan kan het LOL als een belangrijke en geslaagde poging beschouwd worden om praktijk en theorie dichter bij elkaar te brengen. De auteurs zijn er over het algemeen goed in geslaagd hun informatie objectief en bevattelijk te presenteren.

Tenslotte, de bruikbaarheid van deze publikatie zou m.i. nog verhoogd kunnen worden door bij de literatuuroppgave ook de standaardtijdschriften op het onderhavige gebied te vermelden.

J. H. G. I. Giesbers.

Mededelingen

Inhoud andere tijdschriften

Info

9e jaargang, nr. 5, 1978

Aktie-onderzoek: startpunt voor een andere Onderwijskunde?

Aktie-onderzoek in de onderwijskunde, een poging tot structurering, door W. Wardekker

Aktie-onderzoek als paradigma voor sociaal-wetenschappelijk handelen, door H. Riddersma

Het Innovatieproject van Co van Calcar, door G. Noordenbos

Wetenschap en niet-wetenschap, door A. van der Hoeft en T. de Haan

Het samenwerkingsbegrip binnen enkele opvattingen van actie-onderzoek door R. Laverman, W. Louwes en M. Regtvoort

Aangehaalde literatuur

Persoon en Gemeenschap

30e jaargang, nr. 10, juni 1978

Schoolradio, door R. Metzemaekers

Een 'tutor'-experiment voor kinderen van buitenlandse arbeiders in het stedelijk onderwijs te Gent, door L. Heyerick en M. Govaert

Uit de congreszaal I: Onderwijsvernieuwing in Europa, door W. Jansen

Standpunt: Beroepsverboden in de DBR, door W. De Herdt

Uit de congreszaal II: Onderwijsvernieuwing in een socialistisch perspectief. Kan dat? door R. Peeters en Th. Otté

School met gastarbeiderskinderen, door K. De Zutter
Her en der (berichten)

Tijdschrift voor Orthopedagogiek

17e jaargang, nr. 6, juni 1978

Van de redactietafel, door R. de Groot

In gesprek met staatssecretaris A. J. Hermes, door R. de Groot

Opvoeding en heropvoeding van zorgenkinderen, door P. Verstappen

De ontwikkeling van het spreken en het dove kind, door J. M. van der Stelt

Percepties van verschillen tussen LOM- en ML-leerlingen, door A. van der Wissel

Boekbesprekingen

Berichten

Weetwinkel

Regionale studie-bijeenkomsten 1978

Ontvangen boeken

Bakker S. J., *Biofeedback. Psychofysiologische en leertheoretische aspecten*, Van Loghum Slaterus, Deventer, 1978, f 39,50

Berkhout P. R. e.a., *Niet alle kinderen gaan naar de basisschool*, deel B, Serie: Speciaal Onderwijs, Callenbach, Nijkerk, 1978, f 23,50

Gordon P. en Lawton D., *Curriculum change in the nineteenth and twentieth centuries*, Hodder & Stoughton, Sevenoaks, 1978, £ 5.75

Jolles H. M., *Het hinderlijk ambacht. Sociologische studies over kritiek, in het bijzonder wetenschappelijke kritiek*, Serie: Sociaal politieke verkenningen, Samsom, Alphen aan de Rijn, 1978, f 27,50

Langedijk P., *Studie- en concentratieoefeningen*, Ankh-Germes, Deventer, 1978, f 29,50

Lubbers R., *De laatste dingen. Een pedagogisch-hermeneutische bezinning omtrent leven en sterven*, Callenbach, Nijkerk, 1978, f 24,90

Nijhof W. J., *Interne differentiatie als een innovatie*, S.V.O.-reeks, Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1978

Peeters H. F. M., *Historische gedragswetenschap. Een bijdrage tot de studie van menselijk gedrag op lange termijn*, Boom, Meppel, 1978, f 48,50

Ontvangen rapporten

Gemeentelijk Pedologisch Instituut, Rotterdam, *Op zoek naar een behandelingsstrategie voor structuurzwakke kinderen*, door A. M. C. Rooimans. Rozendaal

Rijksuniversiteit Limburg, Maastricht, *Sociale gezondheidkunde. Plan voor de ontwikkeling van onderwijs en onderzoek aan de algemene faculteit*

R.I.O.N. Haren, Interimrapport Doelstellingenonderzoek Ubbo Emmius/R.I.O.N., *De eerste verwerkings- en analysefase*

R.I.O.N., Haren, Interimrapport Doelstellingenonderzoek Ubbo Emmius/R.I.O.N., *De tweede beoordelingsfase*

R.I.T.P., Amsterdam, *Analyse van commentaren uit het*

Inventariserend Onderzoek NLO (deelrapport Voortgezet Onderzoek Nieuwe Lerarenopleiding)

Vakgroep Onderwijskunde, Utrecht, *Leren omgaan met kennis. Een literatuurstudie naar procesdoelen in het onderwijs*

Infocentrum Jeugd en Verkeer vzw, Roeselare (België),
Reeks Jeugd en Verkeer,
nr. 6: *Het Verkeersopleidingspark*
nr. 8: *Hulpmiddelen bij de verkeersopvoeding op school*
nr. 14: *Verkeersopvoeding in de kleuterklas*
nr. 21: *Verkeersopvoeding op de lagere school*
nr. 22: *Verkeersopvoeding op de lagere school*

Bij de stichting Regionaal Pedagogisch Centrum Zuidelijk Zuid-Limburg c.a., die als schoolbegeleidingsdienst hoofdzakelijk werkzaam is voor kleuter- en lager onderwijs, is een vacature voor:

a twee orthopedagogen

Hun taak omvat:

- het onderzoek van kinderen met leerstoornissen en de daaruit voortvloeiende advisering naar ouders en leerkrachten,
- de ontwikkeling van hulpprogramma's ten behoeve van kinderen met leer- en/of aanpassingsmoeilijkheden,
- het overdragen van hulpprogramma's en nieuw-ontwikkelde onderwijsmethodieken aan leerkrachten,
- het in teamverband mede-ontwikkelen van begeleidingsprogramma's voor scholen en individuele kinderen.

Voor één functionaris geschiedt de aanstelling in tijdelijk dienstverband van minimaal één jaar. Zijn of haar werkzaamheden zullen voornamelijk omvatten het onderzoek van kinderen met leerstoornissen en de daaruit voortvloeiende advisering naar ouders en leerkrachten. Hiervoor is de aantekening psychodiagnostische bevoegdheid vereist. De andere functionaris zal hoofdzakelijk worden belast met de overige werkzaamheden, terwijl deze functie een vacature in de bestaande formatie betreft.

b) een medewerk(st)er onderwijsstimuleringspakket

Zijn of haar taak omvat:

het in teamverband ontwikkelen, uitvoeren en ondersteunen van schoolbegeleidingsactiviteiten ten behoeve van scholen in achterstandsituaties, waarbij speciaal aandacht zal worden geschonken aan:

- ontwikkeling en vernieuwing van didactische werkvormen, met name ten behoeve van probleemleerlingen.

- opzet van longitudinale kindbegeleiding,
- begeleiding van (taak)leerkrachten (KO-LO) in hun diagnostiserende en remediërende functies. Deze taken zullen worden uitgevoerd in zeer nauwe samenwerking met overige ontwikkelings- en vernieuwingsactiviteiten binnen de stimuleringscholen. Aanstelling geschiedt voor de duur van het project.

Voor beide functies wordt gevraagd:

- praktische onderwijservaring en een wetenschappelijke vorming op doctoraal of M.O.-B niveau,
- initiërende en organisatorische kwaliteiten,
- goede contactuele eigenschappen en bereidheid om in teamverband te werken en mee te denken,
- voor functie b) tevens kennis van en ervaring met het werk en de problemen in onderwijs-achterstandsituaties.

Salariëring: afhankelijk van opleiding en ervaring zal aanstelling plaats vinden volgens B.B.R.A., in de schalen 112-130 of 148.

Indiensttreding: zo spoedig mogelijk.

Sollicitaties: binnen 14 dagen – eigenhandig geschreven – te zenden aan het bestuur van de stichting, Postbus 3005, Maastricht.

Voor nadere inlichtingen kunt u zich wenden tot de directeur van de stichting, drs. A. F. C. Pessers, telefoon (043) 1.67.33, toestel 10, en voor functie b) eveneens tot de heer H. Geelen (tst. 13).

Stichting Regionaal Pedagogisch Centrum Zuidelijk Zuid-Limburg c.a.

Kleine Gracht 32, Maastricht